

Year: 2018

Volume: 8

Issue: 2

**Journal of Current Researches
on Health Sector
(J o C R e H e S)**

www.stracademy.com/jocheres

ISSN: 2547-9636

Research Article/Araştırma Makalesi

doi: 10.26579/jocrehes_8.2.25

Health Sciences Students' Attitudes Towards Environmental Problems*

Bircan ULAS KADIOGLU¹ & Fatos UNCU²

Keywords

University students, environmental problems, environmental attitude scale.

Abstract

The purpose of this study was to determine university students' attitudes towards environmental problems, and the influence of socio-demographic characteristics on it. This descriptive study was carried out with 240 university students attending to the Faculty of Health Science in Firat University during 15-26 February 2016. Data were collected with the questionnaire method. Students' attitudes towards environmental problems determined with using 'Environmental Attitude Scales' (EAS). The questionnaire was of 5-Likert scale type and comprised 21 items. Data were analyzed by using chi-square, variance analysis and t test. The level of significance was accepted as <0.05 . The mean age of 240 students was 21.4 ± 2.01 (18-32) years and 76.3% (n=183) were women, 23.7% (n=57) were men. 68.3% (n=164) of them were in Nursing department and 37.1% (n=89) were living in dormitory. Students' Environmental Attitude Scale (EAS) mean score was 82.01 ± 8.05 . When some descriptive characteristics of the students were compared with the EAS scores; a significant correlation was found between the scores and gender, departments, mother's educational level and living place ($p < 0,05$). A significant correlation was not found between the scores and age, class, father's educational level, family type, and economic status ($p > 0,05$). According to the results of this study, students' attitude toward environmental problems differs regarding to gender, departments, mother's educational level and living place.

Article History

Received

25 Nov, 2018

Accepted

30 Dec, 2018

Sağlık Bilimleri Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları*

Anahtar Kelimeler

Üniversite öğrencileri, çevre sorunları, çevresel tutum ölçeği.

Özet

Araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ve etkileyen sosyo-demografik etmenleri saptamaktır. Tanımlayıcı türdeki bu araştırma 15-26 Şubat 2016 tarihlerinde, Firat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan 240 öğrenci ile yürütüldü. Veriler anket yöntemi ile toplandı. Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumları "Çevresel Tutum Ölçeği" (ÇTÖ) ile saptandı. Ölçek, 5'li likert tipte

* Bu çalışma 11-15 Mayıs 2016 tarihlerinde KKTC'de düzenlenen I. Uluslararası Şehir Çevre ve Sağlık Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-1150-8761. Firat University, Health Science Faculty, bircanulas@firat.edu.tr

² Firat University, Health Science Faculty, funcu@firat.edu.tr

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
25 Kasım 2018
Kabul Tarihi
30 Aralık 2018

olup toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde ki-kare, varyans analizi ve t testi kullanıldı. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edildi. Yaş ortalaması 21,4±2,01 (18-32) yıl olan 240 öğrencinin %76,3'ü (n=183) kadın, %23,7'si (n=57) erkektir. %68,3'ü (n=164) Hemşirelik bölümündedir ve %37,1'i (n=89) yurttta kalmaktadır. Öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeğinden (ÇTÖ) aldıkları ortalama puan 82,01±8,05'tir. Öğrencilerin bazı tanıtıcı özellikleri ile ÇTÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında; cinsiyet, bölüm, anne eğitimi ve yaşanan yer ile ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki saptandı (p<0,05). Yaş, sınıf, baba eğitimi, aile yapısı ve ekonomik durum ile ölçek puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmadı (p>0,05). Çalışmada üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları cinsiyete, bölüme, anne eğitim durumuna ve yaşanan yere göre farklılıklar göstermektedir.

1. Giriş

Dünya nüfusu hızla artmaktadır. Nüfus artışına paralel olarak küresel iklim değişikliği, hızlı sanayileşme ve endüstrileşme hareketleri, evsel ve endüstriyel atıklar, erozyon, biyolojik çeşitlilikte meydana gelen değişim ile beşeri düzeyde çevresel tutum yanlışlıkları çevre sorunlarının katlanarak büyümesine neden olmaktadır (Sönmez & Yerlikaya, 2017)

Küresel çevre sorunlarının çözümünde politik, ekonomik ve teknolojik çözüm arayışlarının başarıya ulaşması ancak eğitilmiş bireylerle mümkündür. Ekolojik kültür ve çevre bilinci yüksek dünya vatandaşların yetiştirilmesi için ulusal ve uluslararası eğitim politikalarının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çevre için eğitimler bireylerin çevre ahlâkını, çevre bilincini, çevre bilgisini, çevresel tutum ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmeyi amaçlar. (Atasoy & Ertürk 2008)

İskoçya'nın güney batısında yaşayan 3000 kişi ile yürütülen çalışmada çevresel konulara yönelik pozitif tutumlar, üniversite eğitimi ve düşük gelirle ilişkilendirilmiştir. Çevresel davranışlar ve çevre tutumları bileşen puanları arasında küçük ancak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Asvatourian ve ark, 2018).

Yükseköğretimde öğrencilerin çevre ile ilgili konularda farkındalık, bilinç ve duyarlılık seviyelerinin belirlenmesini amacıyla yapılan bir çalışmada çevresel sorunlar ve kaynakların korunması konusunda kavramsal olarak bilgi sahibi olsalar da gündelik yaşamlarında tutum ve davranış biçimlerinin aynı seviyede olmadığı saptanmıştır. (Oğuz ve ark., 2011). Pek çok üniversite öğrencisi iklim değişikliği gibi küresel problemlerle ilgilenip çevreye karşı pozitif bir tutum sergilemelerine rağmen, günlük faaliyetlerinde çevre dostu olarak davranmamaktadır (Kanbak, 2015)

İçinde yaşadığımız doğal ve sosyal çevreye karşı birey olarak hepimizin sorumlulukları vardır. Özellikle üniversite öğrencilerinin eğitilmiş, bilinçli bireyler olarak bu sorumlulukları özenle yerine getirmesi, gelecek nesiller açısından da oldukça önemlidir (Saraçlı ve ark, 2014).

Üniversite yaşamı önemli değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bir yandan aileden ilk ayrılış, yeni eğitim-öğretim ortamı ve yaşamına geçiş sürecindeki uyum zorlukları istenmeyen olumsuz davranışlara neden olabilirken; diğer yandan bireysel yaşamda ve sağlık davranışlarında değişimlere neden olmaktadır. Bu

değişim özellikle sağlık alanındaki tutum ve davranışlar yönünden önemlidir (Güven ve ark., 2013).

Bütün okullar, özellikle üniversiteler toplumun gelişmesine katkıda bulunan önemli kuruluşlardır. Bu nedenle sosyal ve çevresel farkındalığın yaratılmasında önemli bir sorumlulukları vardır. Çeşitli sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde, üniversiteler çevre sorunları hakkında öğrencilere farkındalık yaratmalıdır. Yapılan çalışmalar öğrencilerin çevresel sorunlara yönelik tutumlarının ancak etkili bir eğitim verildiği zaman gelişebileceğini göstermektedir (Beser ve ark., 2017).

Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını etkileyen sosyo-demografik etmenleri belirlemek amacıyla yürütülen bir çalışmada sağlık bilimleri öğrencilerinin fen ve sosyal bilimler öğrencilerine göre çevresel duyarlılıklarının yüksek olduğu saptanmıştır (Şenyurt ve ark., 2011)

Hemşirelik ve tıp öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını saptamaya yönelik yürütülen bir çalışmada tıp öğrencilerinin çevre sorunlarına daha duyarlı olduğu belirlendi. Çevreye duyarlı olmanın, sağlık çalışanlarının çevreye karşı duyarlı olmaları gerektiğini düşünmenin, ekonomik durumun öğrencilerin çevresel duyarlılığını etkilediği bulundu. Öğrencilerin çevresel duyarlılıklarının yüksek olduğu ve onların çevre sorunlarına yönelik tutumlarında demografik özelliklerinin etkili olduğu belirlendi. (Çelik ve ark., 2016)

Çevre sorunlarına yönelik değer yargıları ve tutum hem sağlığın korunmasında hem de çevre sorunlarıyla mücadelede önemlidir. Pozitif yönlü bir tutum çevre sorunlarının azaltılmasına katkı sağlayacaktır. Gençlik dönemi özellikle üniversite yaşamı, sağlıkla ilgili tutum ve davranışların değiştiği bir dönemdir. Çevre konusunda donanımlı öğrencilerin yetiştirilmesi ve dolayısıyla çevreye karşı pozitif tutumları olan bireylerin topluma kazandırılması önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, sağlık bilimleri öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ve etkileyen sosyo-demografik etmenleri saptamaktır. Öğrencilerin tutumları ile onların yaşları, cinsiyetleri, öğrenim gördükleri sınıf düzeyi, bölümleri, yaşadıkları yer, aile yapısı, anne ve babalarının eğitim düzeyi ile ekonomik durumları arasındaki ilişki incelenmiştir.

2. Yöntem

Kesitsel tipteki bu tanımlayıcı araştırma 15-26 Şubat 2016 tarihlerinde Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler ile yürütüldü. Araştırmanın evreni, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik ve Beslenme ve Diyetetik bölümlerinde okuyan birinci, ikinci ve üçüncü sınıflardaki öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı sırada fakültenin son sınıf öğrencilerinin uygulama eğitimlerinde olmaları nedeniyle bu sınıflarda okuyan öğrenciler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Örnek büyüklüğü evren birey sayısı bilinen gruplarda örnek büyüklüğü hesaplama formülünden $n = Nt^2(pq)/d^2(N-1) + t^2(pq)$ yararlanılarak ($t=1,96$, $d=0,05$, $p=0,5$) hesaplanmıştır. Saptanan örneklem büyüklüğü %10 arttırılarak ($219+21=240$) ulaşılması hedeflenen öğrenci sayısı belirlenmiştir.

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formu sınıf ortamında araştırmacıların gözetiminde öğrencilere ön bilgilendirme yapıldıktan sonra uygulanmıştır. Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile ilgili sorular yer almıştır. İkinci kısımda ise öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla 'Çevresel Tutum Ölçeği' yer almıştır.

'Çevresel Tutum Ölçeği' Berberoğlu ve Tosunoğlu (1995) tarafından üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiş 21 maddeli bir ölçektir. 5'li likert tipte (1=kesinlikle katılıyorum, 2=katılıyorum, 3=kararsızım, 4=katılmıyorum, 5=kesinlikle katılmıyorum) olan ölçekten alınabilecek en düşük puan 21 ve en yüksek puan 105'tir. (Berberoğlu ve Tosunoğlu, 1995).

Uygulanan ankette elde edilen veriler SPSS 21.0 paket programına aktarılmıştır. Analizlerde sayı yüzde dağılımı, ortalama, t- testi, varyans analizi (ANOVA) ve lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan 240 öğrencinin yaş ortalaması $21,4 \pm 2,01$ (18-32) yıl olup %76,3'ü (n=183) kadın, %23,7'si (n=57) erkektir. Öğrencilerin %68,3'ü (n=164) Hemşirelik, %31,7'si (n=76) Beslenme ve Diyetetik bölümündedir. %45,8'i üçüncü sınıf (n=110), %37,5'i ikinci sınıf (n=90) ve %16,7'si (n=40) birinci sınıf öğrencisidir (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Sosyo-demografik özellikler		n	%
Yaş	18-20	71	29,6
	21-23	149	62,1
	24 ve üzeri	20	8,3
<i>Yaş ortalama ($\pm SS$)= 21,4 ($\pm 2,01$) yıl, en düşük-en yüksek=18-32 yıl</i>			
Cinsiyet	Kadın	183	76,3
	Erkek	57	23,7
Bölüm	Beslenme ve Diyetetik	76	31,7
	Hemşirelik	164	68,3
Sınıf	Birinci sınıf	40	16,7
	İkinci sınıf	90	37,5
	Üçüncü sınıf	110	45,8
Anne Eğitim	İlkokul ve altı	177	73,8
	İlkokul üzeri	63	26,2
Anne Çalışma Durumu	Evet, çalışıyor	18	7,5
	Hayır, hiç çalışmadı	218	90,8
	Hayır, emekli	4	1,7
Baba Eğitim	İlkokul ve altı	69	28,8
	İlkokul üzeri	171	71,2
Baba Çalışma Durumu	Evet, çalışıyor	166	69,2
	Hayır, çalışmıyor, işsiz, yok	25	10,4
	Hayır, emekli	49	20,4
Yaşadığı Yer	Ailesi veya akrabaları ile evde	105	43,7
	Yalnız veya arkadaşları ile evde	46	19,2
	Devlet/ Özel yurttta	89	37,1
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	207	86,3
	Geniş Aile	23	9,5
	Tek Ebeveynli Aile	10	4,2
Ekonomik Durum (kendi ifadesi)	İyi	95	39,6
	Orta	138	57,5
	Kötü	7	2,9
Toplam		240	100,0

Eğitim düzeyine göre öğrencilerin %73,8'inin (n=177) annesi ilkököl ve altı eğitim seviyesindedir ve %90,8'inin (n= 218) annesi hiç çalışmamıştır. Öğrencilerin %71,2'sinin (n=171) babası ilkököl üstü eğitim seviyesindedir ve %89,6'sının babasının (n=215) gelir getiren bir işi vardır.

Öğrencilerin %37,1'i (n=89) yurttta kalmaktadır. %43,7'si (n=105) ailesi veya akrabaları ile evde yaşamaktadır. %86,3'ü (n=207) çekirdek aile yapısına sahiptir. Öğrencilerin %57,5'i (n=138) ekonomik durumunu orta olarak ifade etmiştir. (Tablo 1).

Öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeğinden (ÇTÖ) aldıkları ortalama puan 82,01 \pm 8,05'tir. (Tablo 2). Araştırmaya katılanların çevresel tutum ölçeğinde en yüksek ve en düşük puan aldıkları üç maddenin dağılımı Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Çevresel Tutum Ölçeği Puanlarının Frekans Dağılımı

	N	En düşük	En yüksek	Ortanca	Ortalama	Standart Sapma
ÇTÖ Puanı	240	58	101	82	82,01	8,05

Tablo 3. Araştırmaya Katılanların Çevresel Tutum Ölçeğinde En Yüksek ve En Düşük Puan Aldıkları Maddelere Göre Dağılımı

Madde No	En Yüksek Puan Alınan Üç Madde	Ort±SS
3	Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir.	4,62 ± 0,81
14	Yerlere çöp atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir.	4,55 ± 0,83
21	Ülkeler, çevre sorunlarını çözmek için Çevre Bakanlıklarını kurmalıdırlar.	4,29 ± 0,87
Madde No	En Düşük Puan Alınan Üç Madde	Ort±SS
1	Türkiye’de desteklenmesi gereken daha önemli projeler olduğu halde; Dünya Bankası’nın hava kirliliğini ölçme projelerini desteklemesi gereksizdir.	2,45 ± 1,17
19	Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına Birleşmiş Milletler dâhil, hiç bir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır.	3,13 ± 1,35
9	İnsanların temiz havaya olan ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için, kentlerin yakınlarında bulunan ormanlık alanlara küçük konutlar yapmaları özendirilmelidir.	3,31 ± 1,36

Öğrencilerin ölçek maddelerinden en yüksek puanı üçüncü maddeden ‘Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir’ (4,63±0,82) ve en düşük puanı birinci maddeden ‘Türkiye’de desteklenmesi gereken daha önemli projeler olduğu halde; Dünya Bankası’nın hava kirliliğini ölçme projelerini desteklemesi gereksizdir’ (2,45±1,17) aldıkları belirlenmiştir.

Öğrencilerin çevresel tutum puan ortalamalarının sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 4’te gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine, çevresel tutumlarında farklılık olup olmadığına bakıldığında, cinsiyet durumu ile çevresel tutum ölçeğinin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Kız öğrencileri ölçek puanları (82,7±7,59) erkek öğrencilerin puanlarından (79,6±9,03) daha yüksektir ve fark istatistiksel olarak anlamlıdır (t=-2,529, p= 0,012). Bu sonuç kız öğrencilerin çevre sorunlarına erkek öğrencilerden daha duyarlı olduğunu gösteriyor.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bölüme göre çevresel tutumlarında farklılık olup olmadığına bakıldığında, hemşirelik bölümü öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutum puanları ortalaması (80,8±8,26) beslenme ve diyetetik bölümü

öğrencilerinin puan ortalamasından (84,5±6,95) düşüktür. Bölümler arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (t=-3,382, p=0,001).

Anne eğitim durumu ilkököl ve altında olan öğrencilerin ölçek puanı 80,1±8,20 iken ilkököl üzerinde eğitimi olanların 82,7±7,90'dır ve fark istatistiksel olarak anlamlıdır (t=2,219, p=0,027). Baba eğitim durumu ilkököl ve altında olan öğrencilerin ölçek puanı 81,4±8,71 iken ilkököl üzerinde eğitimi olanların ölçek puanı 82,3±7,77 bulunmuştur ancak fark istatistiksel olarak anlamlı değildir (t=-0,759, p=0,449).

Tablo 4. Araştırmaya Katılanların Çevre Tutum Puanlarının Bazı Değişkenlere Göre Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Test Değerleri

	n	Ort±SS	t/F	p
Cinsiyet			-2,529	0,012
Kadın	183	82,7±7,59		
Erkek	57	79,6±9,03		
Bölüm			-3,382	0,001
Hemşirelik	164	80,8±8,26		
Beslenme ve Diyetetik	76	84,5±6,95		
Anne Eğitim			2,219	0,027
İlkökököl ve altı	177	80,1±8,20		
İlkökököl üzeri	63	82,7±7,90		
Baba Eğitim			0,759	0,449
İlkökököl ve altı	69	81,4±8,71		
İlkökököl üzeri	171	82,3±7,77		
Yaşadığı yer			3,217	0,042
Ailesi veya akrabaları ile evde	105	81,3±7,97		
Yalnız veya arkadaşlarıyla evde	46	80,5±8,96		
Devlet/ Özel yurttta	89	83,7±7,41		

Öğrencilerin kiminle birlikte nerede yaşadığına göre yaptığımız değerlendirmede, devlet yurdunda ya da özel yurttta kalan öğrencilerin puanları 83,7±7,41 iken yalnız veya arkadaşlarıyla evde kalanların puan ortalamaları 80,5±8,96 ve ailesi ya da akrabaları ile evde kalanların ortalaması 81,3±7,97'dir. Yurttta kalanların puanları daha yüksektir ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır (F=3,217, p=0,042) (Tablo 4).

Yapılan ikili karşılaştırmalarda öğrencilerin yaşı, aile yapısı, babanın eğitimi, ekonomik durum, öğrenim gördükleri sınıf ile ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmadı (p>0,05). Öğrencilerin cinsiyeti, anne eğitim düzeyi, kaldığı yer ve öğrenim gördükleri bölüm ile ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptandı (p<0,05).

Tablo 5. Araştırmaya Katılanların Çevre Tutum Puanlarının ve bağımsız değişkenlerin karşılaştırılması; lojistik regresyon

	B	SE	p	OR (%95 GA)
Bölüm	0,188	1,121	0,004	3,2 (1,0 - 5,4)
Anne Eğitim	0,157	1,139	0,012	2,8 (5,1 - 0,6)

Modele alınan değişkenler: Cinsiyet, Bölüm, Anne Eğitim, Yaşanılan yer

İkili karşılaştırmalarda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan değişkenler lojistik regresyon modeline alınmıştır. Birden fazla değişkenin toplu etkisine bakılmıştır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ve annenin eğitimi çevre tutumunu etkileyen değişkenlerdir (Tablo 5).

4. Tartışma

Üniversite öğrencilerinin çevre tutumları ve duyarlılıkları ile ilgili yapılan çalışmalarda yeterli çevre bilincine sahip bireyler yetiştirmenin temelinde, bireylere çevreye yönelik olumlu tutumların kazandırılmasının yattığı ifade edilmektedir (Gürbüz&Çakmak; 2012). Bu araştırma ile üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve etkileyen faktörler belirlenmeye çalışıldı.

Araştırmada öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeğinden (ÇTÖ) ortalama 82,01 puan aldıkları ve çevreye yönelik tutumlarının iyi düzeyde olduğu saptandı. Çelik ve arkadaşlarının hemşirelik ve tıp fakültesi öğrencilerinde yaptığı çalışmada öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumlarının 82.25 puan ile iyi düzeyde olduğu belirlendi (Çelik ve ark., 2016). Çınar ve arkadaşlarının hemşirelik bölümü öğrencilerinde yaptığı başka bir çalışmada ÇTÖ puanı 83,18 ile benzer bulunmuştur (Çınar ve ark, 2016). Sağlık Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ve Tıp Fakültesi öğrencilerinde yapılan bir araştırmada, ÇTÖ puan ortalaması 83.19 olarak saptanmış (Özmen ve ark., 2005). Üniversite öğrencilerinde yapılan başka bir çalışmada ÇTÖ puan ortalaması 80.2 olarak saptanmış (Altıparmak, 2012). Diğer üniversite öğrencileri ile yürütülen araştırmalarda ortalamanın bizim çalışmamızdaki ortalama ile paralellik gösterdiği belirlenmiştir ve genel olarak öğrencilerin çevreye yönelik pozitif bir tutuma sahip olduğu söylenebilir (Şenyurt ve ark., 2011; Kanbak, 2015; Gürbüz & Çakmak, 2012; Güven ve ark., 2013).

Bu çalışmada öğrencilerin çevresel tutum ölçeğindeki maddelere verdikleri cevaplara bakıldığında en yüksek puanı 'Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir' (4,63) maddesinden aldıkları görülmektedir. En düşük puanı ise 'Türkiye'de desteklenmesi gereken daha önemli projeler olduğu halde; Dünya Bankası'nın hava kirliliğini ölçme projelerini desteklemesi gereksizdir' (2,45) aldıkları saptanmıştır.

Çınar ve arkadaşlarının çalışmasında öğrencilerin ölçek maddelerinden en yüksek puanı 'Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir' maddesinden aldıkları (4,51), en düşük puanı ise "Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına Birleşmiş Milletler dâhil, hiç bir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır" maddesinden aldıkları (2,64) görülmektedir. (Çınar ve ark, 2016). Başka bir çalışmada en yüksek ortalama (3,37) çevresel sorunlardan, Türkiye'nin çölleşme sorunu olmadığını ifade eden madde de görülmüştür (Kanbak, 2015). Şenyurt ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada en yüksek puan alan (4,22) 'Yerlere çöp atan ya da tükürenlere müdahale edilmelidir.' maddesidir (Şenyurt ve ark., 2011). Yapılan benzer çalışmalarda çoğunlukla öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinde ilk sırada 'Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir' maddesine yer verdiği görülmektedir. (Çınar ve ark, 2016; Özmen ve ark., 2005; Sam ve ark., 2010). Sonuçlar bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Özellikle güncel olan çevresel konuların öğrencilerin daha fazla dikkatini çekmekte

olduğu ve bu maddelerin puan ortalamasının diğer maddelerden yüksek olduğu söylenebilir.

Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinin her birinden tesadüfi örnekleme yöntemiyle bir üniversite olmak üzere belirlenen yedi üniversiteden 1098 üniversite öğrencisinin çevre sorunlarına yönelik tutum puanları ile çevre sorunlarına yönelik davranış puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Çevre sorunlarına yönelik davranış puanlarının cinsiyet ve mezun olunan lise türü değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği, yaş, okudukları sınıf, devam ettikleri programa göre ise anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (Şahin ve Doğu, 2018).

Sönmez ve arkadaşları sosyoekonomik düzeyin çevresel tutum üzerine herhangi bir etkisinin olmadığını tespit etmiştir. Sosyoekonomik düzeyin yüksek olması kişilerin bilgiye ulaşma kolaylığı ile bağlantılı olmasından ileri gelebilir değerlendirmesi yapılmıştır (Sönmez ve Yerlikaya 2017).

Çalışmamızda öğrencilerin "Çevresel Tutum Ölçeği" puan ortalamaları çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılmıştır. Kız öğrencilerin çevre tutum puanları erkek öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuca göre kız öğrenciler çevreye karşı erkeklerden daha duyarlıdır. Bu sonuç öğrencilerinde cinsiyetin çevresel tutumlar üzerindeki etkisinin incelendiği birçok araştırma sonucuyla benzerlik göstermektedir. (Altıparmak, 2012; Atasoy & Ertürk, 2008; Çelik ve ark., 2016; Hoşgör ve ark., 2015; Kanbak, 2015, Karakuş ve ark., 2016; Müderrisoğlu & Altanlar, 2011; Özmen ve ark., 2005; Sam ve ark., 2010; Sönmez ve Yerlikaya 2017; Şama., 2003; Şenyurt ve ark., 2011). Bu sonuçların çeşitli çalışmalarda toplumda kadın rolüne yüklenen ideal imajdan ya da toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanıyor olabileceği değerlendirilmiştir. (Karakuş ve ark., 2016).

Fakülte ve cinsiyetin öğrencilerin çevresel tutum ve davranışları üzerinde bir etkisi olup olmadığının araştırıldığı bir çalışmada öğrencilerin bölümlerinin çevresel tutum ve davranışlarını etkilemediği görülmüştür (Müderrisoğlu & Altanlar, 2011).

Türkiye'deki iki farklı Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde okuyan sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının kıyaslandığı çalışmada kız öğrencilerin ve ebelik öğrencilerinin çevreye yönelik duyarlılıkları daha fazla bulunmuştur (Hoşgör ve ark., 2015).

Karakuş ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada öğrencilerin öğrenim gördükleri program farklılığının anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ancak en yüksek çevresel duyarlılığın Su Ürünleri programında eğitim gören öğrencilerde olduğu tespit edilmiştir. (Karakuş ve ark., 2016). Çelik ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ÇTÖ puan ortalamaları tıp fakültesi öğrencilerinin hemşirelik bölümü öğrencilerinden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar ölçek ortalamalarının arttığı anlaşılmaktadır (Çelik ve ark., 2016). Bizim çalışmamızda bölümlere göre ÇTÖ puan ortalamaları arasında fark saptanmıştır. Sınıflar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Hemşirelik öğrencilerinin çevresel sorunlara yönelik tutumların incelendiği çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerinden daha duyarlı olduğu saptanmıştır (Beser ve ark., 2017). Oğuz ve arkadaşlarının yaptığı

çalışmada ise çevre ile ilgili konularda farkındalık ve duyarlılık seviyesinin öğrencilerin okudukları sınıflardan bağımsız olduğu gösterilmiştir (Oğuz ve ark., 2011). Kanbak ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada öğrencilerin sınıf düzeyinin farklılık yarattığı tespit edilmiştir (Kanbak, 2015).

Bu çalışmada öğrencilerin ailelerinin eğitim durumlarına göre çevresel tutum ölçeği puan ortalamalarına göre yapılan analizlerde, babaların eğitimleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak annelerin eğitimleri ile çevresel tutum ölçeği ortalaması arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Literatürde bizim çalışmamıza benzer sonuçlara rastlanmıştır. Sam ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada annesi lise ve üstü mezuniyete sahip olan öğrencilerin çevresel tutum ortalamaları annesi ilkokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksektir. Bu durum, çevre eğitiminin aile ortamında başladığı noktasından hareketle, annenin eğitim durumundaki artışa bağlı olarak böyle bir ortamda yetişen çocukların da çevre ve çevre sorunlarına karşı daha olumlu bir tutum geliştireceği şeklinde ifade edilmiştir (Sam ve ark., 2010). Bir çocuğun büyüene kadarki süreçte anne ile daha fazla vakit geçirdiği ve birçok temel eğitimini anneden aldığı dikkate alındığında, annelerin çevre konusundaki duyarlılığı gelecek nesillerin çevre konusunda daha duyarlı olmasına katkı sağlayabilir değerlendirilmesi yapılabilir.

Yapılan bir çalışmada ise annenin eğitim düzeyi ve mesleğinin tutum belirlemede farklılık yaratmadığı buna karşılık babanın mesleği ve eğitiminin farklılık yarattığı tespit edilmiştir (Kanbak, 2015). Gazi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ile baba eğitim düzeyi arasında farklılık bulunmuştur (Şama, 2003). Bir başka çalışmada, ortalama puanların anne eğitim düzeyinden etkilenmediği, babanın eğitim düzeyinden etkilendiği görülmektedir. Bu farkın anne ve babanın eğitim düzeylerindeki farklılıklardan kaynaklanabileceği değerlendirilmiştir (Şenyurt, 2011).

Çınar ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada ebeveynlerin eğitim düzeyinin Çevresel Tutum Ölçeği puan ortalamalarını etkilemediği saptanmıştır (Çınar ve ark., 2016). Çelik ve arkadaşlarının çalışmasında öğrencilerin anne ve babalarına ilişkin özelliklerin çevre duyarlılıklarında etkili olmadığı gösterilmiştir (Çelik ve ark., 2016). Diğer taraftan Özmen ve arkadaşları tarafından öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyleri ile “Çevresel Tutum Ölçeği” puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ve üniversite mezunu ebeveynlerin çocuklarının ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu saptanmıştır (Özmen ve ark., 2005).

Bizim çalışmamızda öğrencilerin ölçek puanları yaşadıkları yere göre farklılık göstermektedir. Özellikle yurtda kalanların puanları daha yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte cinsiyet, anne eğitimi ve bölüm değişkenlerinin toplu etkisine bakılmıştır. Öğrencilerin “Çevre Tutum Ölçeği”nden aldıkları puanlar ve bağımsız değişkenlerin karşılaştırılmasında tekli analizlerde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunan değişkenler lojistik regresyon modeline alınmıştır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm ve annenin eğitimi çevre tutumunu etkileyen değişkenlerdir.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmada üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları çeşitli faktörlere göre farklılıklar göstermektedir. Erkeklerin, anne eğitim düzeyi ilkököl ve altı olanların, evde ailesi ya da akrabalarıyla yaşayanların ve hemşirelik bölümünde olanların ÇTÖ puan ortalamaları kadınlardan, anne eğitim düzeyi ilkököl üstü olanlardan, yurttan kalanlardan, beslenme ve diyetetik bölümünde okuyan öğrencilerden düşük bulundu.

Çevre, çevre sağlığı ve danışmanlığı koruyucu sağlık hizmetlerinin içinde önemli bir yere sahiptir. Bu hizmetleri gelecekte verecek olan sağlık bilimleri öğrencilerinin çevreye ilişkin duyarlılıklarının artırılması son derece önemlidir. Sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin çevresel sorunlara yönelik tutumlarını geliştirmeye yardımcı eğitim programlarının ve aktivitelerin yapılması, öğrencilerin bu tür etkinliklere aktif olarak katılımının sağlanması yararlı olabilir.

Kaynakça

- Berberoğlu G., Tosunoğlu C. (1995). Exploratory and confirmatory factor analyses of an Environmental Attitude Scale (EAS) for Turkish university students. *Journal of Environmental Education*, 26(3), 40-44.
- Altınparmak S. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları. *Uluslararası Hakemli Akademik Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi, SSTB*, 2(2), 94-106.
- Asvatourian V., Craig T., Horgan G.W., Kyle J., Macdiarmid J.I. (2018). Relationship between pro-environmental attitudes and behaviour and dietary intake patterns. *Sustainable Production and Consumption*, 16, 216-226.
- Atasoy E., Ertürk H. (2008). İlköğretim Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Çevre Bilgisi Üzerine Bir Alan Araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* 10 (1), 105-122.
- Beser A., Bahar Z., Arkan G., Cal A., Yeşiltepe A. (2017). Examination of nursing students' attitudes towards environmental problems. *Progress in Health Sciences*, 7 (1), 137.
- Çelik S. (2016). Hemşirelik ve Tıp Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, HSP*, 3(2), 91-98.
- Çınar N., Akduran F., Dede C., Altınkaynak S. (2016). Hemşirelik Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, Sempozyum Özel Sayısı, 242-252.
- Gürbüz H., Çakmak M. (2012). Biyoloji Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 162-173.
- Güven İ., Yurdatapan M., Benzer E., Şahin F. (2013). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları İle Sağlıklı Yaşama Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (4) (Özel Sayı) 1431-1448.

- Hoşgör H., Gündüz Hoşgör D., Tosun N. (2015). Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi: Kıyaslamalı Bir Analiz. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi, HSP, 2(2), 198-207
- Kanbak A. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Tutum ve Davranışları: Farklı Değişkenler Açısından Kocaeli Üniversitesi Örneği. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi KOSBED, 30, 77-90.
- Karakuş N., Selim S., Ardahanlıoğlu Z.R., Özer Ö., Çınar İ. (2016). Önlisans Öğrencilerinin Çevre ve Doğa Korumaya Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. International Journal of Human Sciences, 13(3), 4058-4071.
- Müderrişoğlu H., Altanlar A. (2011). Attitudes and Behaviors Of Undergraduate Students Toward Environmental Issues. Int. J. Environ. Sci. Tech., 8 (1), 159-168.
- Oğuz D., Çakıcı I., Kavas S. (2011). Yükseköğretimde Öğrencilerin Çevre Bilinci. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 12, 34-39.
- Özmen, D., Çakmakçı Çetinkaya, A., ve Nehir, S. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 4(6), 330-344.
- Sam N., Gürsakal S., Sam R. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi. Sayı 20, (2010) Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi.
- Saraçlı S., Kılıç İ., Türkan A.H., Dursun P., Doğan İ., Özdemir Ş., Gazeloğlu C. Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Bilgi Ve Davranışlarının Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi. IAAOJ, Scientific Science, 2014, 2(1), 1-11
- Sönmez E., Yerlikaya Z. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Çevresel Bilgi Düzeyleri ve Çevreye Yönelik Tutumları Üzerine Bir Alan Araştırması: Kastamonu İli Örneği. Kastamonu Eğitim Dergisi, 25 (3), 1239-1249.
- Şahin H.G., Doğu S.. (2018). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına İlişkin Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. Elementary Education Online, 17(3), 1402-1416.
- Şama E. (2003). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(2), 99-110.
- Şenyurt A., Temel A. B., Özkahraman Ş. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2(1), 8-15.